

E G Y H Á Z I
F O L Y Ó I R Á S.

SZERKESZTETI

OSVOLD FERENCZ,

ESZTERGAMI ÉRSEKI MEGYEBÉLI PAP, A' TUDOMÁNYOK'
MAGYAR KIRÁLYI EGYETEMÉNÉL A' HIT-TANULMÁNY'
ELSŐ RÉSZÉNEK N. ÉS R. TANÍTÓJA.

4-dik *F Ű Z E T.*

PESTEN,

ESZTERGAMI K. BEIMEL JÓSEF' BETŰIVEL.

1 8 3 4.

F o g l a l a t.

	Lap.
I. <i>Vass László.</i> Az Egyházi Birodalomról. Folytatás	1
II. <i>Guzmics Iszidor.</i> A' papi nőtelenség - - -	40
III. <i>W. J. M.</i> A' Szent Irás' különb és eredeti Magyar fordításainak öt példái - - - -	79
IV. ** Rövid Észrevételek a' két kis munkára. Folytatás. 2) Lehet e', van e' egyedül idvözí- tő Ekklésia? 's a' t. - - - - -	156
V. <i>Vass László.</i> Könyv-ismértetés. Folytatás -	187
VI. <i>Osvald Ferencz.</i> Theologiai Literatura -	215

Jelentés. A' Saint-Simonismusról irt értekezésnek folytatása, az e' Fűzetbe felvétellett érdekes munkálatok' nagyobb kiterjedésük miatt helyet nem nyerhetvén, a' következő fűzetben fog megjelenni.

A' Szerkeszt.

Nyomtatási hibák.

A' 3-dik Füzetben.

21.	lapon	17.	sor	igázástalan	helyett	olvasd	igazástalan.
22.	—	6.	—	iz	—	—	tiz.
64.	—	24.	—	Prostantismusnak	—	—	Protestantis- musnak.
144.	—	14.	—	követvezik	—	—	következik.
160.	—	2.	—	Bouilly	—	—	Bouillé.
160.	—	26.	—	haladásának	—	—	haladásának.
177.	—	5.	—	saorifice	—	—	sacrifice.
177.	—	19.	—	supportel' action	—	—	supporte l'a- ction
194.	—	28.	—	(néemelly példányokban) Romai	—	—	Romani.
196.	—	12.	—	je es	—	—	jeles.

A' 4-dik Füzetben.

13.	—	8.	—	kötésében	helyett	olvasd	kötésében.
30.	—	17.	—	Romani	—	—	Romanorum.
62.	—	25.	—	lángeszd	—	—	lángeszű.
68.	—	13.	—	emberiségét	—	—	emberiséget.
68.	—	23.	—	helyet	—	—	helyett.
70.	—	3.	—	életé ²	—	—	élete ² .
71.	—	3.	—	teszem	—	—	teszen.
71.	—	4.	—	fészázaddal	—	—	félszázaddal.
74.	—	5.	—	(alólról) nőtelem	—	—	nótelen
77.	—	17.	—	utób	—	—	utóbb.
86.	—	15.	—	könyviek	—	—	köuyveik.
86.	—	25.	—	anyna nyelven	—	—	anyanyelven.
185.	—	16.	—	áldoztassan	—	—	áldoztassam.
189.	—	5.	—	(alólról) convrira	—	—	couvrira.
192.	—	15.	—	egy	—	—	egyet.
194.	—	16.	—	fuyer	—	—	fuyez.

II.

A' papi nótelenség. *)

Tagadhatatlan, hogy a' tizenhatodik századi reformatzio' sebes és széles terjedésének a' papi nótelenség' törvényének megsemmisítése fölötte hathatós rugója volt. Sok pap és barát kapott a' feleségvét' szabadságán; 's egy egy pap és barát' példája mennyit nem tehete mennyi ember' lelkén!

A' papi nótelenség tehát méltán a' fontosb kérdések közé tartozik, valamikor a' vallási egyesülés forog fön. A' mi kezdetben nagy rugója volt a' szakadás terjedtének, az

---

•) Ezen értekezés 1823-dikban készült, mikor a' vallási egyesület forgott kérdésben. Az *Egyházi Értekezések* között kell vala kijönnie, ha ez el nem akad. Az értekező enged az *Egyházi Folyóirat*' n. érd. Szerkeztőjének, azt hívén, hogy ez most is jókor, 's talán még jobbkor fog megjelenni, mint valaha.

az egyesülésnek nem lehet nem nagy akadályára minden időben.

Kérdés: hahogy az egyesülés munkába vétetnék, mellyik félnek kellene engednie? A' kath. egyház engedjen-e a' protesztans feleknek, vagy ezek engedjenek annak, nyakokat az előttük gyűlöletes törvény alá bocsátván? A' ki nem játszva szeret itélni, csak okoknál fogva itél, 's a' dolgot minden oldalról vizsgálja. — Én itt a' dolgot előbb a' történet, aztán a' józan ész' részéről fogom vizsgálni. A' kérdésre adandó feleletet olvasóim' bölcseségükre, különösen azokéra bizván, kiket a' dolog közelebbről érdekel. Enyém a' vizgálat, övék az ítélet.

I.

Mit itéltek légyen a' régiek — zsidók és pogányok — a' nőtelen életről, elhallgatom, mint olyan dolgot, melly a' jelen kérdés megfejtésére telyeséggel szükségtelen. Jézustól fogva a' mi időnkig akarom a' keresztény papi nótelenség' történetét röviden fölhozni, hogy lássuk annak eredetét, folyamatját, és az azt illető egyházi törvénynek alapját.

Világos dolog, hogy Jézus a' nőtelen életet, mint nagyobb erkölcsi tökélyt ajánlá kö-

vetőjinek, de sehol nem parancsolá; sőt a' házas életről, mint isteni rendeletről úgy szól, és a' menyegzőt maga jelenlétével megtisztel. Még közzelebbi tanítványtól, sőt apostoltól sem kívánta a' nőteleniséget; 's azon helyeket, mellyeken a' feleségel-hagyásról szó vagyon, egyedül az akkori keresztényekre átalán, különösen az evangelium' hirdetőjire nézvest, szoros körülállásokhoz képest, kell értenünk, mellyekben Jézus' religiojának fölvétele sok akadályok gátolták; annak hirdetése pedig az egész világon szükségessé tette az apostoloknak mindenüket elhagyniuk.

Az apostolokrol nem bizonyos, ha' fölvévén a' religio' és anyaszentegyház' alapításának és terjesztésének nagy munkáját, minyájan nőtelenek voltak-e; és a' már házasok elhagyták-e feleségeiket, 's telyesen lemondtak-e a' házassági életről? — Hieronymus (*adv. Jovin. l. 1.*) azt mondja, hogy Péteren kívül a' többiről megmutatni nem lehet, hogy házasok lettek volna:

„Neque enim hoc, praeter Petrum, probari potest.“ —

Sz. Ignátz, a' vértanu és püspök, vagy akárki más szerzője az ő neve alatt a' philadelphiaihoz irt levélnek, imigyen beszél:

„Semmit a' boldogultaknak dicsőségükből elvenni nem akarok, kik házasok voltak 's kikről itt emlékezem; mert én is ohajtók példájuk szerint Isten' országára méltónak taláztatni, miként Abrahám, Isák, és Jákob; — — miként Péter és Pál és a' többi apostol: kik házas életet éltek és magoknak feleségeket vettek, nem a' testi gyöngyör' kedvéért, hanem hogy maradékokat nemzenének.“

Itt ugyan Pál apostol hibásan jelenik meg, ki valamint nagy barátja volt a' nótelenségnek, úgy nyilván vallja magát nótelennek, millyeneknek ohajtja lenni a' hiveket is, a' nélkül hogy a' nótelenséget valakinek kötelességül parancsolná. (*I. Korinth. VII.*) Még is a' levélnek fölhozott szavaiból az ugyancsak nyilván kitetszik, hogy némelly apostolok házas életet éltek; sőt sz. Pál maga (*I. Thim. III. 2.*) épen nem tiltja püspöknek választani a' házas férfiat; csak a' második házasságot látszik a' püspökre nézvest ellenzeni.

De, habár azt megmutatni nem lehetne is, hogy az apostolok és első püspökök 's papok között voltak házasok is; sőt habár ellenkezőt mutathatnánk is meg, t. i. hogy sem az apostolok, sem az apostoli férfiak között nem taláztatik házas: innen még a' nótelenségre törvényt követelni nem lehetne:

mert az apostoli nóteléségnek elegendő okait lelhetni az akkori körülállásokban, mellyekben az apostoli terhes hivatal, az evangélium' terjesztése, minden különös isteni törvény nélkül sem engedte a' nótartást. Annál kevesbé lehetne pedig az apostoli példát törvénné csinálni, mennél bizonyosb, hogy az apostoli időre nyomban következett egyházi férfiak nagy ideig szabadon házasodtak, mi a' következőkből nyilván ki fog tet-szeni.

Bátor a' nóteléségre sem Krisztus maga, sem az apostolok törvényt, parancsolatot nem adtak; sem példájukból törvényt csinálni nem lehet: az még is igaz, hogy mind Krisztus, mind az apostolok a' nótelen életet magasztalták, ajánlták, mint az erkölcsiség' nagyobb tökélyét. Mi csuda tehát, ha sokan az első anyaszentegyházban önkényt választák magoknak a' nótelen életet? mi csuda, ha minden időben voltak, kik, különösen a' papi nóteléséget sürgették, a' tökélynek magasb fokán akarván látni a' papokat, a' tudomány' és erkölcsiség' lámpásait; a' földnek savát, Krisztus' közelebbi szolgájit; a' Keresztény religio' sáfárjait?

A' papi nóteléséget, valamint az apostoli időben, úgy tovább is, egész nagy Constanti-nig, mintegy szükségessé tették a' körülállá-

sok, mellyek miatt a' szükelkedő és folyvást üldözet alatt sinlő papságnak a' feleség- 's cseléd-tartás, úgy a' gyermek-nevelés ha nem lehetetlenné, fölötte nehezzé tétetett.

Hogy a' papoknak hazasodniuk egész az első nagy zsinatig telyes szabadságukban állott, kitetszik az elvirai egyházi gyülekezetnek, melly 305ben tartatott, 33d. törvényéből, összevetve ezt az 65kel. Az elsőben mondatik:

„Placuit nobis in totum prohibere, episcopis, presbyteris, diaconis et subdiaconis, positis in ministerio abstinere se a coniugibus suis et non generare filios.“

Az utolsóban pedig:

„Sicuius clerici uxor fuerit moechata, et sciat eam maritus suus moechari, et eam non statim projecerit 'stb.“

Mind a' két helyen nyilván föltétetik, hogy a' papok feleségesek; 's az elsőben csak a' hivatali foglalatosság' idejében tiltatik a' feleséggel élés, mi már az ó testamentomban tiltva volt.

Igy az ancyriai zsinat, különösen a' diaconusokról a' 9-dik törvényben:

„Diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, et dixerunt, velle se coniugio copulari, quia sic manere non possunt; hi si postmodum uxores duxerint, in ministerio maneant, propterea quod episcopus eis licentiam dederit. Quicumque sane tacuerint, et susceperint manus impositionem, professi continentiam, et postea nuptiis obligati sunt, a ministerio cessare debebunt.“

E' törvényből kitetszik, hogy már akkor szokás volt a' fölszentelteknek szüzességet fogadniuk, de nem parancsolatból, hanem javalattól, szabadon; 's hogy e' fogadás nélkül is papokká lehettek; feleséget vehettek, ha a' fölszentelés' alkalmával nyilván kimondták, hogy nőteleniségre magokat nem kötelezhetik. — Megjegyzésre méltó itt, hogy akkor a' fogadása ellen nősztött diaconus nem feleségétől, mintha a' házasság, a' megelőzött fogadás miatt lett volna törvénytelen, semmi; hanem egyházi hivataljától választatott el.

Ugyan abból az időből — 314ben — a' neocészárei zsinatban olvassuk eme' törvényt:

„Presbyter, si uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere.“

Ebből az következik, hogy a' papnak fölszen-

teltetése után házasodnia és még is papi hivataljában megmaradnia szabad nem volt; de a' fölszenteltetés előtt kötött házasság' kötelét föl nem bontotta, miként ez a' 8-dik törvényből kitetszik, melly így szól:

„Sicuius uxorem adulterium commisisse, cum esset laicus, fuerit comprobatum, hic ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest.“

Tehát ha az asszony nem taláztatik házasságtörőnek, potest, a' mint következik:

„Quodsi in clericatu iam constituto eo adulteravit, dato repudio dimittere eam debet.“

Tehát: nisi adulteret, non debet.

Mind ezekből az tetszik ki nyilván, hogy a' papi nőtelenség, bár dicséretesnek tartatott is az első anyaszentegyházban, és, miként a' historia bizonyítja, igen sokaktól meg is tartatott, törvényül csak ugyan még sem tétetett; és a' házas pap, némi meghatározások mellett, nem különben járhatott el hivataljában, ha más vétke miatt nem akadályoztatott. Mire nézvest még a' láodicéni zsinat is — 320-ban — csak attól óvja az egyházi férfiakat, hogy gyermekeiket — filios et filias — az

eretnekekkel, minden megválasztás nélkül — indifferenter — össze ne házasítsák.

Végre elkövetkezett a' nicéai nagy zsinat. Mind eddig a' romai birodalomban a' nótelen életet törvény tiltotta. Ezt Constantin, fölvevén a' keresztény religiot, megsemmítette. A' nagy zsinatban pedig habár a' papi nótelenséget többen sürgették is, reá egy törvényt sem találunk. A' 3d. kánon szól a' törvénytelen asszonytartás ellen, az ugy nevezett ágyasok, vagy akármiképen gyanús személyek ellen; megengedtetnek pedig mind azok, kik minden gyanún túl vannak, ezen túl pedig senki igazabban nincs, mint a' törvényes feleség. Minden kétségen kívül Paphnutziusnak, a' nagy tapasztalásu, tanultságú 's tekintetü püspöknek fontos beszéde vette arra a' zsinatot, hogy a' nótelenség a' papoknak törvényül ne tétetnék, midőn a' többiek erre már már hajolnának.

Valóban a' nicéai zsinat után nem sokára tartott gangréni zsinatban több törvényt (1. 4. 9. 15.) olvasunk azok ellen, kik a' nótelen életet szertelen' becsülvén, a' házasságot alázzák, megvetik. Különösen a' 4ben ezt olvasni:

„Quicumque discernit a presbytero, qui uxorem habet, quod non oporteat eo mi-

nistrante de oblatione percipere, anathema sit.“

Átkot mond arra, a' ki különbséget tesz a' házas és nőtelen pap áldozatja között.

Ez idő óta egészen VII. Gergely pápáig sürgettetett ugyan különféle zsinatok és pápák által a' papi nótelenség; sőt Sziricius pápa törvényt is hozott az iránt (*Epistola decretal. ad Himeric. Episc. Tarrac.*); még sem találni olly időt, mellyben a' házas papok legalább is el ne szenvedtetek volna.

A' 397-diki kárthágói zsinatban olvasni (c. 2.)

„Ab universis episcopis dictum est: omnibus placet, ut episcopi, presbyteri, diaconi, et qui sacramenta contrectant, pudicitiae custodes etiam ab uxoribus se abstineant.“

Tehát voltak feleséges püspökök 'st. — A' 14-d. kánonban szó vagyon a' püspökök és clericusok' fiaikrol; nem különben a' 17-dikben is. A' 19-dik pedig így szól:

„Placuit, ut lectores, cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.“

Hasonlókat olvasni a' hippóni zsinatnak 13. 14. 15-d. capitulumaiban. — A' 438 diki karthágói zsinat tiltja a' püspököknek, presbytereknek és diaconusoknak a' feleséggel élést, különös meghatározással:

„Placuit, episcopos, presbyteros et diaconos secundum propria statuta etiam ab uxoribus continere.“

Az első toledo-i zsinat (438.) azt a' subdiacónust, ki másodszor házasodnék, osztiáriussá kívánja tétetni. A' diaconusoknak meghaggya feleségeiket, csak hogy tisztán éljenek; ha pedig feleségeikkel zabolátlanul élnének, tiltja tőlök a' presbyteratusságot. Végre azt rendeli, hogy a' ki presbyter gyermekeket nemz, püspök ne lehessen. — Az andegavai zsinat (453.) rendeli, hogy csak az egyfeleségűek lehessenek presbyterek és diaconusok. Ugyan az rendeltetik a' 467-diki római zsinatban is. Az agathai zsinat Sziricius' főnemlitett törvényét sürgeti, és minden papot nótelen életre kíván visszatéríteni.

Ha a' pápákat hallgatjuk, kitetszik, hogy ezek sem voltak egy véleményűek a' papi nótelenség iránt. Halljunk egykettőt. — IV. István (*Distinct. 31. can. aliter 14.*) így szól:

„Aliter se orientalium traditio habet ecclesiarum, aliter huius sanctae romanae ecclesiae. Nam earum sacerdotes, diaconi atque subdiaconi matrimonio copulantur; istius autem ecclesiae, vel occidentalium nullus sacerdotum a subdiacono usque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.“

Fölhozza t. i. a' két egyháznak különböző szokását a' nélkül hogy vagy gáncsolja vagy dicsérje valamellyikét.— Nagy Gergely (*Distinct. 31. can. Ante trienn. 1.*) keménynek vallja a' törvényt, melly a' házas subdiaconusokat tiltotta élni feleségeikkel, imígyen szólván:

„Ante triennium subdiaconi omnium ecclesiarum Siciliae prohibiti fuerant, ut more romanae ecclesiae nullatenus suis uxoribus miscerentur. Quod mihi durum atque incompetens videtur, ut qui usum eiusdem incontinentiae non inuenit, neque castitatem ante promisit, compellatur a sua uxore separari; atque per hoc, quod absit, in deterius cadat.“

III. Innocentius így szól (*cap. cum olim. 6.*)

„Nos igitur adtendentes, quod orientalis ecclesia votum continentiae non admisit, quoniam orientales in minoribus ordinibus contrahunt, et in superioribus utuntur matrimonio iam contracto. Mandamus qua-

tenus — si aliud canonicum impedimentum non obstat, ad confirmationem et consecrationem eiusdem sine dubitatione procedas.“

Kérdés támasztatott t. i. egy görög papnak fijáról, ha lehet-e őt papnak szentelni? A' pápa benne akadályt nem látott. — Sőt a' lateráni (IV) zsinat ugyan e' pápa alatt, kemény büntetés alá vetvén a' tisztátalan életü papokat, a' házosok ellen, mert feleségeikkel szabadon élhetnek, ha még is kicsapnak, megkeményíté a' büntetést, imigy szólván (c. 14.):

„Qui autem secundum regionis suae morem non abdicarunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauius puniantur, cum legitimo matrimonio possint uti.“

Még tehát e' korban, a' nyugoti anyaszentegyházban is a' papi nótelenség a' tartományok' különféle szokásaikhoz fenyítékükhöz, tartozott; és a' zsinat mind a' két félhez alkalmazta törvényét.

Hieronimus, a' nótelen életnek igen is nagy védelmezője, Jovinianus ellen irt első könyvében fölteszi, hogy a' papok között többen találkoznak házasok:

„Quasi non hođie quoque plurimi sacerdotes haberent matrimonia.“

És ezt épen nem gáncsolja, sőt védelmezi is, sz. Pál' szavait hozván föl (*I. Timoth. 3.*) folytatólag:

„Et apostolus episcopum describat unius uxoris virum, habentem filios cum omni castitate.“

Azonban kitetszik az is, hogy Hieronymus' idejében a' papoknak, legaláb a' püspököknek meg kelle magokat tartóztatniuk a' feleségtől, mert ugyanott így szól:

„Sed et ipsa episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit (apostolus) eligatur episcopus, qui unam ducat uxorem, et filios faciat; sed qui unam habuerit uxorem, et filios in omni subditos disciplina. Certe confiteris, non posse esse episcopum, qui in episcopatu filios faciat. Alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.“

Ugyan ezen sz. atya Vigilantzius ellen így ír:
„Quid faciunt orientis ecclesiae, quid Aegypti et sedis apostolicae, quae aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desinunt.“

Ezekből ugyan kitetszik, hogy közönségesebb

volt a' papi nótelenség, tartózkodás különféle tartományokban mint a' házasság; de törvényre, melly általán kötelezett volna, nem mutatnak. Adjuk hozzá azt is, hogy Hieronymus e' helyeken polemizál.

Különös figyelmet érdemel az ötödik századból két jeles férfiú: Synesius, ptolomaiszi, és Eukherius lyoni püspökök. Az első igen erkölcsös férfiúnak és nagy philozophusnak tartatott; őt Theophilus szentelte püspöknek, bátor kevéssel előbb nyilván vallotta (*Epist. 105. ad Evarist. frat.*) hogy néki Isten, 's a' törvény és Theophilus' keze feleséget adott, kitől ő semmi esetre elválni nem fog. „Sem el nem ereszttem őt, mond, sem vele, mint házasságtörő titkon élni nem fogok. Az első nemtelenség 's keményszivűség volna; a' második pedig valóságos vétek.“ (*Lásd. Baronii Annal. eccl. de a. 410 és 411.*) — Eukherius pedig, kit a' szentek között tisztelünk, két fiat nemzett a' házasságban: Salonius, az idős, viennei püspök lett; Veranus pedig, az ifjabb, atya' helyébe következett. (Baron. u. o.)

Azalatt míg a' nyugoti anyaszentegyházban a' papi nótelenség sürgettetett, a' keletiben az 692. eszt. constantinopoli zsinat a' papoknak, bizonyos óvások mellett meghagyta a' házassági szabadságot. Ezzel a' szabadsággal a' keleti egyház mai napig él, a' nélkül hogy ezt

a' nyugoti kárhoztatná, sőt az egyesült görög papokat nem különben meghagyta e' szabadságban.

Végre VII. Gergely, ez a' nevezetes nagy pápa, általános törvénné tette a' papi nótelen-séget, melly ellen azután rettenetes mozdulatok történtek az anyaszentegyházban, különösen a' német papságban; elannyira, hogy némelly püspököknek, kik a' pápa' törvényét kihirdették, életük forogna veszedelemben; legaláb megyéjüket elhagyni kényszerítettek. (*Lambert in summ. conc. rom. I. Sub. Greg. VII. és conc. mogunt. 1075.*) Ezóta az úgy nevezett concubinariusok' száma napról napra nevedett, 's a' papság' e' romlottsága tette, hogy tudós és példás életü férfiak az ugy nevezett *reformatziot in capite et membris* már Luther előtt sürgetnék; ez tette, hogy több udvarok, jelesen a' miénk is, küldöttjeik által hathatósan kérnék a' tridenti atyákat e' törvénynek eltörlése végett. A' zsinat ezt ugyan nem tette, hanem e' helyett az ágyasok ellen kemény büntetést rendelt (*sess. 25. cap. 14.*) — Ez idő óta észrevehetőleg példásabb életet volt tapasztalni a' papságban; akár onnan legyen ez, hogy miként Bellarminus mondja, Isten a' reformatzio' szele által megtisztította udvarát a' sok polyvátol; akár onnan, hogy az ellenfélnek crisisétől tartván a' kath. papság magára jobban kezdve vigyázni; akár végre, mi legvigasztal-

lőbb, hogy az erkölcsi érzet, a' papi hivatal' méltósága mindinkább hathatósbban kezdé munkálni az egyházi férfiakban.

II.

Az eddig fölhozott historiai dátumokból látni, hogy a' papi nőtelenység elejét mint nagyobb keresztény tükély sokaktól szabadon gyakoroltatott; hogy azt a' papokban lassanként megkivánta az anyaszentegyház, végre törvényesítette. Visgáljuk már most, nem igazságtalan-e ez a' törvény? Rendre tesszük az állításokat, 's azoknak helyes vagy helytelen voltukat fölfödözgetjük.

1. Az evangelium a' nőtelen életet senkinek sem parancsolja. — Ez állítás' igazságát már fön látók, és sz. Pál levelében nyilván kimondja, hogy a' szüzekről isteni parancsa nincsen. — Haki, Hieronymussal ilyen okoskodik: „Ha akármelley világi keresztény ember sem imádkozhatik, hanemha a' házasság' kötelességétől magát megvonja; az a' ki tartozik mindig a' népért áldozni, imádkozni is mindig tartozik: tehát kötelessége mindig nőtelen életet viselni“ (*Synod. dioeces. provinc. sub Ferdin. I. et Nicol. Oláho 1560. Péterfinél Part. II. cap. VIII. §. IV.*) Ez nyilván többet mond, mint sem mondani akar:

mert sz. Pál azt is mondja, hogy minden keresztény *szünet nélkül imádkozzék*. E' mellett a' törvényes, tiszta, feddhetetlen házasság élet nem vétek, nem erkölcsi rossz; pedig csak a' mi ilyen, rettentheti embert az áldozattól.

2. De nem is tiltja, sőt ajánlja az evangélium a' szüzességet 's a' nőtelen életet. — Jézusnak szavai (*Mát. 19, 12.*)

„Vannak férfiságtalanok, kik magokat meghe- rélték mennyeknek országáért“ — minden más értelemben lehetetlen magyarázatuk, mint abban, a' mellyben mindenkor vette a' kath. anyaszentegyház, t. i. a' szüzeség' holtiglani megtartásáról. Ezt látszik Jézus jelenteni a' mingyárt utána vetett szavakkal, dicsérve azokat, kik hasonlók az ártatlan gyermekekhez. — Világosabbak erre sz. Pál' szavai (*I. Korinth. 7.*) „Jó az embernek asszonyt nem illetni.“ (1. v.) — „Akarom, hogy minyájan úgy legyetek, miként én vagyok; de kiki tulajdon ajándékát vevé el Istentől.“ (7. v.) — „Mondom pedig a' nőteleneknek 's özvegyeknek: jó nekik, ha úgy maradnak, valamint én is.“ (8. v.) — „A' szüzekről nincs parancsom az Urtól, de tanácsot adok, mint ki irgalmat nyertem az Urtól, hogy hív legyek. Azért azt jónak itélem, a' jelen szükség miatt, hogy jó embernek így lenni.“ (25. v.) — „Akarom pedig, hogy aggodás nélkül legyetek; a'

ki feleség nélkül vagyon, arról aggódik mi az Uré, miként tessék Istennek, a' ki pedig feleséggel vagyon, arról aggódik mi a' világe, miként tessék feleségének, és megoszlott.“ — — „Ezt pedig hasznatokra mondom, nem hogy törbe ejtselek benneteket, hanem arra (intselek) a' mi tisztességes, és a' mi alkalmat nyujt akadály nélkül könyörögni az Urnak.“ (32. v.) — „Az okáért, ki házasságra adja az ő szüzét, jól cselekszik, és a' ki nem adja, jobban cselekszik.“ (38. v.) — Ezekből csak ugyan elég világos, hogy sz. Pál a' szüzességet, a' nőtelen életet többre becsüli, inkább ajánlja, mint a' házas életet.

3. A' természeti törvény sem tiltja a' szüzességet és nőtelen életet. — Többen voltak és vannak ma is, kik a' nőtelen életet természet elleninek lenni állítják, 's mint illyent utálják, kárhoztatják; a' nőteleneket félembereknek tartják, 's mint a' társaság' heréit becsmérlik, átkozzák. Ezek azokkal, kik hajdan a' házasságot kárhoztatták, ellenponton állanak; ez a' két végszél, mellynek egyikétől épen olly távol áll az igazság mint a' másikatól, melly legbizonyosabban közepett találtatik föl. Valamint azok ollyast fogtak az isteni kijelentésre, a' mi abban nem alapul; ugy ezek ollyast fognak a' természetre, a' mi annak törvénye soha nem volt. Vagy ha törvénye a' házasság a' természetnek; melly

életkorban kezdi ez a' törvény kötelezni az embereket? Látjuk ugyan is, hogy némelyek már tizenhat esztendős korukban (másutt korábban is) párosodnak; mások harmincz, negyven esztendős korukban gondolják reá magokat, kivált a' mi időnkben. Kérdés: nem vétnek azok halálosan mindennap, minden órában, kik meghaladván a' nőzhetésnek idejét, halogatják a' természet törvényének telyesítését? Nem félhetni-e, hogy a' halogatás' ideje alatt feleség nélkül csöppennek el? És, meddig tartozik ember uj és uj feleséget venni, az előbbieknél netán kora haláluk után, hogy a' törvényt híven megtartsák? Látjuk ugyan is, hogy töbnyire eggyel megelégszenek a' házasok, kivált ha gyermekeket nemzettek vele, bátor még elég alkalmasok volnának uj házasságra? Végre, ha a' házasság természet' törvénye, miért a' kormány nem kényszeríti házasodni azon embereit, kiket semmi törvény sem kötelez nóteléségre? Ezt azért is kellene tennie, mert minden jó kormány tartozik a' természet' törvényeit mindenek előtt sürgetni, mint olyanokat, mellyeken a' társaság' tétevényes törvényei is alapulnak; azért pedig még inkább, mert elismert dolog, hogy a' házasságok nagy hasznára vagynak az emberi társaságnak.

A' csupa érzéki vágyok és ingerek emberben még nem elegendők arra, hogy törvényt

szabjanak, mint az oktalan állatokban; sőt a' természetnek, erkölcsi lónyökre nézvest az a' törvénye, hogy azok az ész alá rendeltessenek, 's kik nekik engednek, határ között 's erkölcsi karakterük' méltóságával egyezőleg engedjenek; hogy azokat féken tartsák, netán erkölcsi természetüket méltóságától, föntebb rendeltetésétől megfosszák. Ha a' természeti ösztönöknek, vágyoknak mindenben engednénk, 's engedni törvénynek, kötelességnek tartanánk, milly állatiak fognánk lenni! 's a' színes törvény mennyire bontana föl minden, erkölcsi életünk' föntartására célzó valódi törvényeket! 's milly törvénytelenekké, igazságtalanokká tenne bennünket! Ez volna az a' törvény, mellyet, az ész' törvényének ellenében, olly egyszerüleg és igazán rajzol az apostol (*Rom. 7. r.*), melly ő szerinte tagainkban, érzékeinkben, testünkben, szóval, állati természetünkben lakik, mellyet igen jól nevez bűn' törvényének. A' csak maga mellett buzgó, minden más iránt jéghidegségü önség' rüt törvénye ez, melly minden ösztönözés, intézet és erőlködésnek ellenére is olly könnyen rabbá teszi embert, minél inkább fogna ez mindent tiporni, ha kívánatait még kötelességül is tennénk magunknak! — Röviden: erkölcsi lónyra nézvest az állati vágyok 's ingerek törvényt nem szabhatnak, legfőbb just (igazat, vagy miként ma németesen mondogatják, jogot) adhatnak, mellynél fogva senki sem kény-

szerítethetik az ellenkezőre; de a' jus még nem törvény; szabad vele élnem, de nem kötelességem. 'S bár e' különbséget a' nótelenség' gyűlölöji szemük előtt tartanak! — Hogy a' nótelen élet az egészségnek ártalmára légyen, senki még meg nem mutatta; sőt a' tapasztalás ellenkezőt bizonyít. De legyen! nincsenek embernek föntebb kötelességei, mellyekért nem csak egészségével, de életével is tartozik áldozni? Azonban, haki fölötte aggódik egészsége, élete miatt, okosan cselekszik, ha mielőtt nótelen életre szenteli magát, orvost tanácsul.

Ha a' házas életre természeti törvény kötelezne minden embert, ez bizonyosan a' házaságnak ama főczéljából vétethetnék, melly nemünknek szaporítása, mellyet Isten már Edenben szentelt meg. De nemünk szaporításának ingerét sem vehetjük szoros értelemben kötelező törvényül, különben kötelessége volna kinekkinek annyit szaporítani, a' mennyi tőle telhetik. Istennek ama' szava: „ne vedjete k és szaporítsatok,“ nem törvényt, hanem áldást mutat, 's arra, hogy Isten' rendeléséből az emberi nemnek szaporodnia kell; de hogy minden kivétel nélkül, minden ember által kelljen szaporodnia, ebből nem következik. Maga Isten 's a' természet mennyi kivételt tett! 's ki akarja jobban fölfogni Isten szava' értelmét, mint fölfogta azt az Isten' fija? — Ha nemünk' szaporításának ingere ter-

mészet' törvénye volna, kötelezne minden embert; már pedig tapasztaljuk, hogy a' betegeknek, nyavalyásoknak, szükelkedőknek házasodniuk, nemzeniük annyi volna, mint nyomoruságukat mind magokra, mind másokra nézvest, nevelni. — Emberre nézvest, szoros értelemben csak az erkölcsi törvények mondhatnak természet' törvényeinek; csak ezek lehetnek általános kötelezésűek, minden emberre nézvest. Hogy nemünk' szaporítása ilyen általános kötelező törvény legyen, nem hiszem, hogy valaki okosan vitathassa: a' dolog' természetéből ugyan nem.

Ha szabad e' dologban példákkal élni, példák bizonyítják az ellenkezőt. Nézze át bárki a' világ' történetét, Mósztéstól, vagy ha inkább tetszik, Szolontól vagy Szokratestől fogva a' mi korunkig, 's vizsgálja az embernem csuda, lángeszü férfait, 's látni fogja, hogy ezek közül többen nem házasodtak, mások gyermekeket vagy épen nem, vagy testükben, lelkükben gyengélkedőket, magokhoz hasonlókat bizonyosan nem nemzettek. Nem azt mondom itt, a' mit tán ellenmondhatatlanul mondhatnék, hogy ezek a' lángeszü, nagy erőnyü férfiak, tudósok, bölcsek, törvényszerzők leginkább tudhaták, kötelezi-e embert a' természet házasodni; 's mert közülök többen nem házasodtak, bizonyosan azt tudák, hogy nem kötelezi; különben a' természet' rendének és tör-

vényének e' példás tisztelőji példátlanul vétettek a' természet ellen. Nem tekintetükre hivatkozom azért, hanem példájukból, és az érintettem észrevételből azt a' resultátumot bátorkodom kivonni, hogy a' nagy, inkább szellemi mint testállati férfiakat a' természet inkább lelki, mint testi nemzésre rendelte. Ezt az a' megjegyzés is látszik igazolni, hogy minél nagyobb emberben a' szellemi, lelki erő, annál csekélyebb a' testállati, mert e' kettő ellentétben áll egymás iránt, miként már az apostol megjegyzé.

Végre, ha a' házias életre természeti törvény kötelezne, a' kijelentett törvény, melly annak kifejtője és tolmácsa, miképen ajánlhatná a' tartós szüzességet? A' természet' törvényeit Isten sem változtathatja meg, miután maga véste azokat szíveinkbe, maga szentelte meg azokat; 's ezek és a' kijelentett törvények között ellenmondás nem lehet. Keresztényeknek szólok. —

4. A' papi nőtlenség a' köz társaságnak nem kárára, de hasznára vagyon. — A' politikusok — a' philantropusok még állhatatosabban, miknek illik lennünk minnyájunknak — a' népesedést sürgetik, 's azt vélik, hogy a' papi nőtlenség ennek, a' kath. tartományokban ellenére vagyon, 's ezért azt politikai tekintetből kárhoztatják. — A'

török birodalomban a' nótelenségnek ellenébe áll a' több feleség tartás, és mellyik kereszt. kath. tartomány áll népességére a' török után? — A' német birodalomban az uralkodó protestantizmusnak szolgáló nótelenség, 's mivel haladja föl a' kath. francz, olasz, spanyol, ausztria országoknak népességüket? Ugyan ezt lehet kérdezni a' félig kath. félig protest. magyar, és a' tisztán kath. horvát országokrol. — Ha a' politikusoknak szemüket szurja a' papi nótelenség, miért nem vetik azt inkább a' jóval nagyobb számú nótelen katonaságra és polgárságra? — De kétségen kívül a' papi nótelenség észrevehetetlen hiányt okoz a' népese-
 désben. Egy esztendő háboru, egy uralkodó hideglelés sokkal nagyobb kárt teszen abban. De, hami csekély rövidségére van, mit tagadni nem lehet, a' papi nótelenség a' népese-
 désnek, ezt az más tekintetben sokszoroz-
 va fizeti vissza. Lássuk!

Az alsóbb rendü papoknak házasodniuk annyi volna, mint a' nyomorultaknak számukat szaporítani, mi a' társaságnak mindenkor terhére vagon. Azon csekély jövedelméből, mellyet sokszor, népének szegénysége miatt csak felében harmadában vehet be, 's melly egyedül személyének fűntartására van szorítva, miként fogna a' pap tarthatni feleséget, ki valamivel még is csak csinosbacsán kívánna öltözködni, jobb falatocskákat ízlelni, ke-

zét a' kapától tisztábban tartani, 's t. ef. mint a' közrendű pórasszonyok. Miként nevelné rendjéhez, hivataljához illendőleg gyermekeit? 's ha nevelést nem ad nekik, mit ad, midőn csekély vagyomának sem ura? Kolduljon, idegen küszöbön kopogjon? tudjuk, a' koldulás miként allyasítja le embert nem csak más, de ha van még benne gyengéd becsületérzés, saját szemei előtt is. A' személy' allyasodttával allyasodik a' hivatal, pedig lehet-e veszedelmesb valami, mint a' pap hivatal' allyasodása, mellyet egyedül saját méltósága tarthat tiszteletben? — Most a' jólelkű pap, maga mértékletesen élván, a' mi kevés fölöslege vagyon, örömmel osztja azt meg szűkelkedő felebarátjaival.

A' fölsőbb rendűek, kik bő jövedelmet aratnak, ugy látszik elég könnyen házasodhatnak; feleségeiket, gyermekeiket rendükhöz képest tarthatnák nevelhetnék. De csak úgy látszik, valóban pedig még nagyobb kárával házasodnának ezek a' társaságnak. Most látjuk, emberi és hazafiúi örömmel tapasztaljuk, miként vetekednek fő rendű papjaink a' hazai boldogságának előmozdításán különféle utakon: itt az elszegényült familiákat látjuk azoknak bőkezességük által fölemelkedni, újra virágzani; ott a' szegény szülőü de szép eszü, jó erkölcsü ifjak gyámolyítatnak, iskoláztatnak,

kikből gyakran a' hazának igen derék polgárjai válnak. Illyenek között, kik' nevelésükre fordítsák gondjukat és birtokukat, most szabadon választhatnak, jobbak közül a' legjobbakat fogadhatják gyermekeikül. Ellenben, ha ők magok házasodnak, nemzenek, saját gyermekeikre fogják minden gondjukat, minden jövedelmüket fordítani; legyenek azok buták, gonoszok, reájuk pazaroltatik a' drága nevelés, kiknek kapa, kasza inkább fogott kezükbe illeni, 's talán így valami hasznukat vehették a' köz társaság, midőn amugy csak terhére, ollykor ártalmára, veszedelmére lehetnek. 'S nem több-e, jó polgárokat nevelni, mint sokat, bár millyeneket nemzeni? — Tekintsük honni hasznos intézeteinket! kik alapíták azokat? nagyobb részükről igaz, hogy papi bőkezűség adott 's folyvást ad azoknak lételt. Tendnek, fognak-e tehetni illyeneket a' házasult főpapok? Saját vérünk áll hozzánk legközelebb, 's ennek föntartására, gazdagítására, ragyogtatására semmi sem sok a' szüléknek. — 'S az isteni tiszteletnek épületei, mellyek annyira emelik a' nemzeti díszet, 's hol diszesebbek ezek, mint a' papi birtokokban? 'S a' haza még mennyi utakon nem veszi a' papi jövedelmeknek hasznukat? Adjatok csak nékik feleségeket, 's a' püspökné méltóságához képest kíván magának tekintetet szerezn. Mennyibe kerül ez? A' püspöki urfiak, kisasszo-

nyok, meg mindannyi bárókat, grófokat, baroneszeket 's conteszeket játszani. Ez még a' püspök él, megyen; haljon ő el, 's beüt a' fényes nyomorúság, minden rossz következésével együtt. E' mellett a' papi hasznos intézetek, az egyházi épületek, roskadnak, összeomlanak; a' haza a' mostani hasznokból egy morzsát sem kap; az ügyefogyottak hasztalan kopognak kenyérért, a' sok gyermek és cseléd eleszi azt előlük. Mennyen fognák a' papi nótelenséget, ha hogy eltöröltetnék az, csak hamar vissza ohajtani! hihetőleg többen, mint most ellene szóllanak. De a' mit most, a' mindig változékony korszellem' hiú szavára könnyelműleg szeretnének eltörölve látni, nem olly könnyű volna ismét visszaidézni. — 'S még nem mind mondtam el, mi a' papi nótelenség' föntartását javálja. Tekintsük csak hivatali fönségét a' papságnak.

5. Az erkölcsi társaságnak, az anyaszentegyháznak fölötté nagy hasznára van a' papi nótelenség. — A' pap Istennek közelebbi szolgálója, az emberiség lelki barátja. A' papnak kötelessége, magát szinte feledve, az istenség' és emberiség' ügyének egész lételét föláldoznia. Az anyaszentegyház' főcélja az igazság (*L. ext bővebben kifejtve Egyh. Tár' II. Fűz.*); azért is igazság' — religio és erkölcsi-

ség', hit, remény és szeretet' országa az. Ezt hirdetni, terjeszteni, éltetni, nevelni kötelessége az egyházi férfinak, a' papnak; az alája rendelt nép' különféle indulatu, nyavalyáju, sorsu tagjait ismerni, 's kinekkinek lelki állapotjához magát alkalmazni: gyógyítani a' lelki betegeket, fölkeresni az eltévedteket, fölemelni a' lebuktakat; a' kétkedőket az igazságban erősíteni, a' tudatlanokat oktatni, a' kemény, megátalkodott szívűeket lágyítani, az ellenkezőket vissza nyomni. 'S mind ezt a' szent szeretet', a' szelidség' útján. Ennek a' mindent átfogó, az emberiségét valóban 's egyedül boldogítható hivatalnak pontos viselete mennyire megkívánja, hogy a' pap minden földi, testi és véri viszonyoktól, bilincsektől minél függetlenebb legyen? hogy elnyomván minden ellenkező indulatokat, minden gondolatát, gondját, aggalmát; minden szorgalmát és tehetségét egyedül e' szent célra fordítsa. Illyen csak az lehet, ki elhagyván atyát, anyját, testvéreit, feleségét, gyermekeit, ezek helyet a' gondviselés által alája rendelt népet választja. Adj néki feleséget, kivel gyermekeket nemezzon, 's megosztod az embert; ezek iránt lévén lekötve, természetesen jobbszereti mindeneknél; ezeknek iparkodik mindenek előtt eleget tenni; 's hogy gyermekeinek ne csak jelen, de jövő jólétüket is biztosítsa, világi javak után jár. Így első

gondjait ezek foglalják el, népének lelki javai feledve, félretéve, vagy legaláb nem azzal a' készséggel, szabadsággal munkálva veszedelmeztetnek. — Ha még ide tudjuk az izetlenségeket, viszongásokat, pörpatvarkodásokat, mellyek felesége's gyermekei miatt köztte 's népének különféle tagjai között könnyen támadhatnak: mint hül itt a' lelki pásztor és nyáj között a' szeretet és bizalom; mint bomlik az egyesség; mint támad ellenségeskedés, harag, gyűlölség, mellyekben, mert a' pap nem különben gyarló ember, a' valódi mérséklést nem mindenkor tarthatja meg. 'S így mint támadnak, szaporodnak a' botránkozások, 's mint lesz közönséges a' mótely, melly az egész gyülekezetet megrontja, az Isten' országának tetemes kárával. 'S ha ide gondoljuk a' kath. anyaszentegyháznak ama' megbecsülhetetlen hasznu intézetét, mellyet gyónásnak nevezünk, a' rossz könnyen a' katholicizmusnak telyes megdöntésével végződhetik. Adjuk hozzá, hogy a' pap nem mindenkor talál magához illó, istenfélő, szelid asszonyt, gyakran egy haragos, fortélyos, igazságtalan, feslett erkölcsű, kirugó személybe botolhatik. Ezen esetben a' pap már sem magának, sem népének nincs idvezségére, igen kárhozatára.

'S még hátra van két igen fontos eset, melly a' papi nótelenséget majd nem szüksé-

gessé teszi. Egyik az az elszántság, mellyel a' pap köteles szolgálni a' sinlódó emberiségnek saját életé' föláldoztával. Milly függetlenség kívántatik ide? Magát, a' hivataljának szentségével telyes ember még csak feledheti, sőt vannak pörczök, mellyekben örömet feledí. De azokat, kiket a' természet olly szorosán, olly édesen, olly elválhatatlanul kötött hozzá, kiknek lételük az övében létez, miképen feledheti? Lehete olly szabad, olly bátor, hogy a' szeretet' köteleit, ez olly igen édes köteleket, idegennek kedvéért, ha bár idvezségéért is, szélttépje? „Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma!“ Oh, a' női és fiúi könyük, milly hatalmasok lehetnek azok, mennyire ellágyítók! „Fortis, ut mors, dilectio.“ — Még fris emlékezetünkben a' szomorú cholera, milly példáját adá akkor a' nőtelen papság elszántságának! Nem egyedül lelki, testi gyógyászai is ők voltak a' sinlódó emberiségnek. — A' másik rokon az elsővel, 's a' jelenkor' jeleiből legközelebbbről meríthető. Eddig is különféle viszontagságokon ment át az anyaszentegyház; különféle zaklatások, üldözések kísérték meg szolgáinak erőnyüket. Ma is zivataros jelenségek mutatkoznak ellenük, 's itt 's ott már ki is törtek, másutt még csak villámlanak mintegy távolról. A' csapásoknak keresztény állhatatosságu fölfogásuk, elviselésük, nagy, független lelke-

ket kívánnak. Egyes, Jézus' szellemével eltelt férfiú nem remegve állja ki azokat. Ugy teszem, miként ezrek tevének előtte; miként tán csak fészázaddal ezelőtt tön egy honi püspök; hóna alá veszi breviariumát, még jobban bibliaját, a' könyvek' könyvét, 's elvonul, lelkének telyes nyugalmával, mindent könnyen feledve mi földi, 's csak hivatalának élve, míg huzhatja életét. Teheti-e ezt így a' feleséges, gyermekes ember? Feleljenek az ilyenek.

Nem, a' ki nagyra, magasra szánta, akarja szánni magát, az nem házasodik, bár telyes szabadsága légyen is házasodni. Ennek több példája vagyon a' mult és jelen időben. 'S hazánk e' jelenkorban is mutat ilyeneket, kik között egy, egy az emberiséget, a' hazát szeretetével, mindig munkás lelkével átölelő férfiú olly nyilván tűnik föl, hogy, ha nevezném őt, bántanám érdemét.

6. Az egyházi kormánynak van hatalma azoktól, kik papi hivatalt viselnek, nütelenséget kívánni. — Itt a' botránkozás' köve, az a' kő, mellybe a' közgondolkozásu ember szüntelen ütődik, igazságtalansággal, kegyetlen hatalmaskodással vádolva az egyházi kormányt, melly az egyház' szolgálait, természeti igazuk ellen nő-

telenségre kényszeríti; természeti ingerüket elnyomva, vagy, ha nem fékelhetők azok, tiltott, botránkoztató, házasság törő kicsapongásokra fordítva, honnan több rossz árad egyes személyekre, házakra, magára az anyaszentegyházra: csábítások, szeplősítések, házasság-törések és bontások, becstelenség az egyházi személyre és hivatalra. — Egyenesen vallom meg, bátor a' papi nőtelenséget igen fontos okoknál fogva tartom javalhatónak, 's szeretem, hogy nőtelenek a' papok, még is nemesbnek találok az ó anyaszentegyház' szerény szavát, az ujnak hatalmas parancsolatánál. Tisztességesbnek is, tisztábbnak is hiszem az önkényt válalt, szabadon gyakorolt erőnyt, mint a' parancsoltat; bátor kitől kitől függ, hogy a' parancsolt erőnyt is szabadon gyakorolja. De miután az anyaszentegyház, talán fontosb okoknál fogva semmint gondolhatnók, az egyszerü ajánlást, javalatot kötelező törvénné magasította, tisztelem ezt a' törvényt, annál inkább, hogy, miként majd kitetszik, eléggé fődve kinekkinek szabadsága, papi hivatalt vállalni, vagy nem vállalni.

Igaz ugyan, hogy embert természeti igazaitól semmi hatalom igazsággal meg nem foszthatja; igaz, hogy ez különböztető billyege a' tirannizmusnak. De más részről azt sem tagadhatni, hogy egyes embernek, mint a'

társaság' tagjának kötelessége, természeti igazait nem egyszer áldozni föl, valamikor ezt az áldozatot tőle a' társaság kívánja. Így tartozik mint hazafi, hazájért, mint keresztény, Istenéért, hitéért, mint ember, föntebb kötelességéért életével is áldozni. És az illy áldozatot mindenki tiszteli, szépnek, nagynak, a' közboldogságra szükségesnek tartja; 's ki azt tenni vonakszik, gyávának, hitvány embernek tartatik. — Igaz, hogy a' papi nőteleniséggel épen ennyire nem vagyunk, melly bármi nagy hasznu legyen is, csakugyan elkerülhetetlenül nem szükséges. De lehet-e hát az anyaszentegyháztól hozott törvényt szoros értelemben kényszerítőnek mondani? Már csak az a' megjegyzés is, hogy a' nőteleniség' törvénye egyedül magokat és minnyájokat kötelezi az egyházi férfiakat, fölötte lágyítja a' magában kemény törvényt. Önmagát kiki fékelheti, kötelezheti mindaddig, mig ezt egy harmadiknak sérelme nélkül teszi. Azért nem juthat még valakinek eszébe, a' nőtelen világiakat házasságra kényszeríteni; mit haki merészle ne, méltán tiránnak neveztetnék. Mi az egyes személyeket illeti: az, ki papi hivatalra szánja el magát, tudja hivataljának kötelességeit, terheit; sőt a' mai intézmény szerint nagy gonddal, alkalmas hosszú ideig készítetik el arra; képessége, állhatatossága többféleképpen kiértetik meg; szabadon kivisgálja önmagát,

szívének minden röjtökét, minden indulatát kikémlélheti, 's hogy ezt tegye, ébresztetik, ösztönöztetik, segítetik. Valamint tehát szabadon, minden kényszerítés nélkül áll a' papi rendbe, ugy szabadon veti magát a' nótelenség' törvénye alá is. — Azt sem lehet mondani, hogy a' még tapasztalatlan fiatal ember elégtelen maga magát telyesen ismerni, 's elgondolni a' nótelenség' terheit. Mert a' 22 — 24 esztendős fiatal emberben már csak felkell tennünk ezt az ismeretet, annál inkább, hogy természeti ingerről van szó, melly elég korán szokta magát kijelenteni. Valóban, ha a' 24 esztendős fiatal ember nem érez magában nagy ingert a' házasságra, a' 30 — 40 esztendős még kevesebbé fogja érezni azt. Nem tagadhatni még is, hogy későbben meg fogják néhányan bänni nótelenségüket. De hát mit nem bánhat meg ember előbb utóbb, a' nélkül hogy vissza léphessen? Hány lett már jó fejjel, vagy hirtelen indulatból katonává? 's talán már néhány óra mulva bánja tettét. Hát a' házasokkal miként áll sokszor a' dolog? Közmondássá vált: *Háramnapi dinomdinom, holtigvaló szánom bánom*. Az nem csekély különbség, és a' nőtelem papnak nem kis vigasztalására szolgál, hogy ő szabadon, hosszabb megfontolás után választott, mikor azok többnyire indulatosságból, bor- harag- szerelem-szeszből tevék azt, a' mit bännak. Kinekki-

nek megvan e' földön saját keresztje, melyet viselnie kell, 's az könnyebben viseli, ki nyugodtan; 's a' ki nagyra szánva magát, fönséges hivatalá következményében szenved, az dicsón szenved.

Haki a' papok közül elég szerencsétlen nem birni érzékeivel, vagy elég gonosz azokkal vissza élni saját becstelenségére, — hivatalának árultával, másoknak botránkozásukra, háborításukra. Az elsőt ki ne sajnálja szívéből? De ha fönséges hivatalát tisztelve, küszd míg küszdhet belellenségével, el nem mulasztva az őt és erőnyét védő, óvó, fölsegítő szerket; szerencsétlen csatáji ugyan ollykor levetetik, de annál nemesebben emelkedik föl győzelmeiben. Pál a' tüzes apostol, így küszdött a' test' ösztönei, a' sátán' küldöttje ellen. Kérte eltávoztatásukért az Urat, 's az Úr felele: „Elég neked, Pál, az én kegyelmem.“ Ezt a' vigasztalást hallja mind az lelkében, ki nemesen küszd meg ellenségével. — A' másik utálatunkat érdemli egyedül, 's az egyház' kemény fenyítékét. Az illyent félre kell tenni, elválasztani azon társaságtól, azon hivataltól, mellynek csak terhére, kisebbségére szolgálna. De, legyen nekem szabad a' papi házasság' barátjaihoz két kérdést tennem: a' házasoknak nincsenek-e szerencsétlen csatáik? házas emberektől nem jönnek-e botránkozása-

sok, házasságtörések, nös- és nőgyilkolások? Másodszor: a' hivatalát, becsületét feledte nőtelen pap jobb fogna-e lenni a' házas életben? Azt hiszem, hogy a' kiben a' test' indulatai a' becsületérzést eltompíták, kitörlék, annak semmi sem elég, annál kevesebbé volna elég egy feleség. És mellyik esetben volna nagyobb a' rossz? Nem kell fejtegetnem.

7. Az egyházi kormány a' papi nótelenség' törvényét visszavonhatja. — Mert a' papi nótelenség' törvénye csak téteményes, egyházi, emberi tekinteten épült törvény, következik, hogy az sem időre, sem helyre, sem személyre nézve nem általános törvény, és visszavonható. Visszavonhatja pedig azt az a' törvényszerző hatalom, melly azt hozta; tehát az egyházi főhatalom, semmiképen sem pedig a' világi, mit ha ez annak ellenére merészlene, erőszakos önykényről, tirannizmusról, kegyetlenkedésről méltán vádoltatnék.

Teheti pedig ezt az egyházi főhatalom, mihelyest a' törvény kitüzött céljának meg nem felel; tenni még köteles is, hatán cél-ellenivé lenne. Az egyes eseteket, mellyekben azt teheti az egyházi hatalom, megítélni egyedül ő tudja, egyedül őt illeti. Illy esetnek lehet tekinteni p. o. ezt, ha egy Ország-

nak különféle vallási felei hajlandók volnának vallási egyesületre, és egyedül a' Papi nótelenség állana annak még csak ellent.

Igy hagyá meg a' vele egyesült görög felekezet' papjainak a' házasságot a' rom. kath. anyaszentegyház.

Illy 's hasonló fontosságú esetekben törültethetnék-el a' papi nótelenség' törvénye, úgy még is, hogy a' nótelenség azután is hathatósan ajánltassék. De meg szorításokat, p. o. hogy a' ki akar, az egyházi rend fölvétele előtt házasodjék; hogy a' házas pap püspökké ne lehessen; hogy a' pap, felesége' halála után többé ne házasodjék: nem javalhatok. Az első gyakran nagy aggalomba dönthetné a' fiatal embert, 's néki tán csak azért fogna házasodni hogy utób nótelenségét meg fogja bánhatni; a' második csak kárára volna az anyaszentegyháznak; a' nagyravágyók fognának többnyire nótelenek maradni, 's ezek fognának az alázatos, szelíd szívéken uralkodni, kik közül némellyek, talán a' legtisztább lelkiek, csak azért is fognának házasodni, mert a' nagyravágyásnak árnyékától is rettegnék. A' harmadik több esetben csupa megjátzás volna, 's a' papnak igen érzékenyen bajos: ennek igen rövid időn elhal felesége, mintha nem is lett volna; amannak nevetlen gyermekei maradnak, 'stb. És, könnyebb nem szokni valamihez, mint a' megszokottat elhagyni. Végre,

a' második, a' harmadik házasság ugy nem rossz erkölcsileg, miként az első nem az.

Rekesztésül, mindenkinek ajánlom Kobbet' angol protesztans' munkáját: *Geschichte der protestantischen Reform in England, und Irland.*

Guzmics Iszidór.